

Meie Dood

G
MM
BER
G

Looduse kõnelus inimesele.

Inimestel kui loomadel on keelemurre, aga ka taimerii mõib kiidelda selles kallis andes. Mida loodus kõneleb, on siiski wähestele arusaadaw. Inimesel on tarwis usinust ja püüwust, et õppida wõõrkeelt; janu teadmiste järele kihutab teda. Aga looduse imedest ta läheb tähelepanematult mööda. Looduse sõpru, kes jumaldawad wabas looduses kirjut elu ja askeldust, on wähe; ja ainult neil on võimalik kuulata, mida jutustawad meeldiwad, lõhnawad lilled, tugewad puud wõi nägematud, nõrgad rohukõrred.

Suureni hull inimesi otsib maailma mõllus au, kiitust, rikkust wõi muud ihaldatud asju. Ja sagedasti, kui kibedad pettumused on waewa ja töö palgaks, siis nad põgenewad end kõigest lahti õeldes looduse küllusse, et säält saada rahu ja koguda wärsket elujõudu.

Kõikjal metsas, põllul ja aasjal on näha wilgas elu. Sgaüle loodus jagab nut elujõudu ja näitab teed püüwale õnnele ja kallile hingerahule. Kuid inimene ei taha seda mõista. Inimhing teatseb liig palju tühiste asjadega, nagu oleks veel küllalt aega, et furd wõtta looduse imedest wajalikku õpetust elule. Tung imesid näha, näib mõnele jääma waigistamata; aga kas need on kunagi aimanud, et neid ümbritseb maailm täis imesid, ja et tema ise on suurim imeasi laias maailmas? Veel tänapäew teadus uurib inimkeha imelisi ehitust ja tegewust.

Meie ise ja kõik nähtaw ja nägematu awab laia uurimisala. Müüdses pundulikkuses meie ei jõua ialgi uurimistöö lõpule. Nõrgemast rohukõrrest metsa hüglasteni, nägematuist putukast loomade kuningani kõik tunnistawad sellest, kui imeliselt see on loodud. Ja nagu kunstiline inimese töö räägib meistri suurusest, nii ka iga rohukõrs, eluolemus, loodasi kuulutab jelle wäge ja tarkust, kes seda nii meeldiwalt on loonud. Inimeses tärkab igatjus, teda Sgawest, kes on meie mõistusele kättesaamatu, tunda ja aru saada.

Aga veel enam loodus räägib Sgaweseist.

Peidetud loodusjõud, mis kõikjal awaldawad oma mõju, hoiawad kõike targalt määratud teedel. Mähe kaste, kosutaw wihm, walguist ja soojust andwad päikesekiired hoolitsewad selle eest, et kõik oleks wärskendatud ja elustatud. Wind leiab toitwa tera, agar jänest kinnitab end wärskest rohust ja arale orawale on toidumurre tundmata; kõik leiawad rikkalikult kaetud laua. Zahedad, nõrised allikad kosutawad jaanulisi, ja lõbus linnulaul kostub

põõjalt, õksalt; iga loom häälitseb temale kaasa, ja tuhandeid agaraid juid tõstab kiitujelaule taewa poole. Kõikjal näitub õilne elurõõmsus. Kõik tänab, kiidab ja ülistab oma Loojat. Aga harwa tõuseb tänu — ja kiitujelaul inimrinnast taewasse. Kaebed, rahulolematused ja meeletud mured täidawad inimsüdanit ja warsti unustatakse suur Looja, kes iga päew hoolitseb meie wajakuste eest. Mõistlik meel ja kallis hingerahu, mis teeb meie elu rõõmsaks ja helgeks, läheb ifka enam ja enam kaduma. Kas peab Looja asjata ootama tänu meie südametest, wõi peab wõidistawate lindude laul olema meile häbitis?

Kristus karistas tänamatut ja nõrka usku, kui ta ütles: „Wange tähele linde taewa all: nemad ei külwa ega lõika, ega pane kokku aitade sisse, ja teie taewane Sja toidab neid. Eks teie ole palju illemad kui need?“

Loodus sunnib meid veel tõijemale järelemõtlemisele; ta on peegel jumalikust puhtusest. Kõik paha paiste on looduses wõõras, kuid seda mitte inimsüdamele.

Kas meie meel peaks jaama nukraks, kui filmame lõhnawat roosi wõi kannikest! Kas wõime endast õelda, et meie elu on ümbrusele hääks lõhnaks? Kas ei ole meie uilesanne waigistada walu ja teha teisi õnnelikuks, wõi on sellele wastanud furb nähtus?

Kõik mis teed, jaad endale.

Looduses tärkab igatjus puhtusele ja jumalajarnadusele. Sga puu ja lill on kõne tõelifest iludusest ja ehtsusest. Kui palju tühiastju ja ilustusi tarwitab ometi inimene, et oma warjukülgi peita! Nlufaim maailma ehteasi ei wõi anda niisugust arnast wälmuist, kui seda wõib lihtne lilleke teerajal. Wange tähele lillekese wäljal, kuidas nemad kaswawad, nad ei tee tööd ega fetra. Aga mina ütlen teile, ütleb Kristus, „et Saalomongi kõige oma au sees ei ole mitte nõnda olnud ehitatud kui üks neist.“

Sumala teelt efsinud inimene on unustanud mida õpetab loodus. Looduses wõime tunda Sumalat. „Taewad jutustawad Sumala au, ja taewalaotus kuulutab tema kätetööd.“ Loodus räägib Sumalast, ja mida enam meie saame aru sellest keelemurdest, seda lähemale jõuame Sgawesele. Kõik patune jääb ära meie elus, ja warsti oleme kooskõlas sellega, mis õitseb ja haljendab.

Meie omame siis jäädawa rõõmu ja südamest kõlab tämulaul suurele, imelisele Sumalale.

W. Taraba.

W. M. M. M.

Meie Aeg

2. aastakäik.

Vidage aega kalliks!

Nr. 5.

1931

Ülestõusmise mõtted.

Milline vastand on talw kewadele! Põllud ja aasad on talwel kaetud lumewaiba alla; puudelt on nende lehed kui ka willi rööwitud. Linnulaul on waikunud, kõik on tarretanud. Ja ometi tärkab uus elu walge lumewaiba alt, ja paljad puud elustuvad uuesti. Sügisel mullapõue langenud seemne-
wa ajab idu, mis parajal ajal teid rajab päikesele

jaamba nimega. Nad uinuwad jääl ülestõusmis-
päewani. Kui mööduwad aastajadanded wõi -tihan-
ded nende uues, see jääb neile teadmata. Uinumiseft
kuni ülesäratuseni on aeg neile kui möödnud filma-
pilk. Nende elu on warjul Jumalas kuni üles-
tõusmishommikuni. Seda kinnitab selgesti püha-
kiri ofimeiseft lehekülseft wiimajeni.

wastu tõusmiseks. Loodusel on talweuni möödas. Kõik oli jurnud ja unne juikunud, aga ometi on kõikjal lootus looduse ärkamiseks. Määratud ajal tuleb kewad uuesti, kõik haljendab, puude pungad lähewad lahti, õrn rohi tuleb nähtawale, õilsalt lõhnab rikkalik õite ehe. Tardumuseft tärkab erk-
jus, hurmast elu.

Sellele, mis talwel jaladuslikult looduse riipes jünnib, ühendab pühakiri ülestõusmise mõtte. Külma lume all puhkawad ka inimeste ihud. Kord need muldawarisenud olid ka meie feltjilised; aga nad muutusid, kui julgesid oma filmad jurmale! Eluta ja tarretanult nad jäid lamama; Jumal oli ära wõtnud neilt eluõhu. Kõik nende teadmus ka-
dus, ja iga läbikäimine nendega lõppes. Me jän-
gitajime nad hauda ja asetajime nende kallmule

Jumalajalgaja wõib öelda: „Söögem ja joo-
gem, sest homme sureme ära.“ Ta wõib nautida jeda elu täiel määral, ühestki ülekohtust häbenemata, sest ta ei usu ülestõusmist ega kohtu. Ta wõib ülestõusmise üle narda, nagu Asteena targad mehed, kuid ülestõusmisel, kohtupäewal, saab temale sel-
geks, et juur Jumal, kelle läbi meie elame, liigume ja oleme, ühe päewa on jeadnud, millal ta maailma peale tahab kohtu mõista õiguses.“ Ta lasseb oma julaste läbi kuulutada usku ülestõusnud Kristuseft igaihe õnnistuseks. (Mtt. 17, 26—32.) Jumala sõna näitab selgesti, et Kristuse ülestõusmise wäes kõik jurnud kord tõusewad uues. Meed, kes temasse ei usu, äratatakse uues kohtuks, et saada karistust selle eest, mis nad teinud ihulikuse elus ilma usuta. Ngawane elu ehk lõppemata olemine saab osaks

ainult neile, kes tunnustavad üksi õiget Jumalat temas, kes on jaatnud Ünnistegija. (Job. 17, 3.) Suurem tähendab jälle nullaksjaamist, jurn ülestõusmiseta on kadumine igawejeks. Mitte ainult oma õiguse pärast Jumal ei pidanud pühade käsude üleastumist jurnaga karistama, waid ka tema laste igawese õnne pärast tema riigis. Kui armetu on olukord siin jumalakartmatus maailmas ilma kristlase lootujeta! Kui kaduw on inimese elu, kui kõikw rikkus, wana ja rõõm. Kuigi ülemus püüab oma alamatele mureteda õigust ja kaitset, andes wälja seadlusi ja käsk, siiski ülekohus wõtab maailmas wõimust. Sellepärast, et tuleb aeg, kui lootuse järele uuel maal walitseb õigus, peab enne jeda olema kohus. Suretus saab karistuse ja hõel heidetakse teise surma tulemerre, kust tal ei ole enam ülestõusmist. Minult see hing, kes ujus Kristuse läbi saab õiguse, pärandab igawese elu. Surematust anda on ainult Jumala käes. Tema Poja läbi peab see and kõigile oaks jaama, kes leiawad tema weres andeksandmist ja tema ülestõusmisest wäge igawejeks eluks. Kes Kristuses igawese elu annist finni hakkawad, elawad igawesti; kes jelles aga kõrwale põikleb, jureb teises surmas. Kes lihale külwawad, hukkawad jelles teises surmas. Kes külwawad waimule, jaawad waimus igawese elu pandi. Nende ihu wariseb mulda kui waimulik jeemnetera, neid muudetakse ülestõusmisest ja Jumala Waimu poolt antakse igawene elu. Pühakiri nimetab ainult neid õndjaks ja pühaks, kes jaawad oja esimesest ülestõusmisest, sest teisel surmal ei ole nende üle meelewalda. Kõiki neid, kes on järgmise ülestõusmise ajalised, ootab karistus ja sellega teine jurn. Esimesest surmast, milles meie kõik peame jurema, on weel ärkamine; aga teisest surmast, mida hõelad peawad läbi tegema, ei ole enam ärkamist. Teda ei ole leitud wäärt olema uue maa jaoks, kus ainult õigus elab, ja sellepärast häwitatakse tema enne aega kui umbrohi.

Algkogudus pani kõik lootuse ülestõusmisele, ja et see Kristuse tulekuga ühte langeb, siis oli see neile kui „õnnis lootus“. Wanemad kirikuijad pidajid weel finni sellest lihtjast ülestõusmisust. Hiljem aegamööda Plato õpetus jurematust hingest ehk igawejest olemisest ilma ülestõusmiseta halwas jalgel ewangeeliumi-ustku ülestõusmisest Kristuses. Selle järeldusel hiljem tuli weel juure puhastustule-õpetus ja mõeldus hõelate tulewajest elust, mis on õpetus surmast, mis iialgi ei jureta. Igajugused kõned imedest ja ilmuwustest hingega, kes puhastustules karistust kannatamad ja walu fergendust paluwad, hakkasid liikuma Gregor Suure ajal. Samal ajal tuli uuesti esile panganlik spiritism, arwataw läbikäimise wõimalus jurnutega. Sellega tuli ka hirm surmate eest, mis kõiki paganaid pimedusega lööb ja seob. Pühakirja uskuja ei tunne jeda hirmu; tal on küll hirm elawast, tagedast koe-
raist, kuid mitte jurnud lõwist.

Alles wiimajel ajal tulewad jälle aegamööda usklikud Jumala lapjed mitmel pool tundmisele, et ainult ülestõusmis-ust pakub kindlustust edasielule. Saksa misjonikonverentide ühenduse 1931. aasta-
raamatus leidub artikkel pääkirjaga: „Wõitlus jākularismi (kiriku ilmalikuks muutumise) vastu“, prof. Karl Heimilt, Tübingenis. Ta näitab 1. Tim. 6, 16 põhjal, et ainult Jumalal on jurematust ja igawik, kuna terve loodus ühes inimetega on kaduw. Minult loojal on tõeline olemine, j. t. jurematust, ja wõib jeda sellepärast ka teistele anda. Meie edasielamine seisab jelles, et Jumal wahetpidamatult jaadab oma eluwäge, et edasielule alles hoida. Riipea kui see jõuwool hetkeski katkeb, meie kaome olematusse“. Püüdes ise jaawutada igawikku ja sellega jaada lahti loojast, algab alles oluline jākularism. Siin algab saatanlikkus ja kujuneb positiivjeks, Jumalale wastukäiwaks algatusjeks, sest maailm tahab sellega ise igawikku jaawutada, mida üksi Jumal omab. Ta tahab Jumalat troonilt ära tõugata ja jumalaks olla.“ Gjalgje platonilise jākularismina tekib usk igawesje „minasje“, hinge, kes endas omab igawikku. Selle jākularismiga pörkab kokku apostlite õpetus esimesest maailmamisjoni ajajärgust. Ülestõusmis kuulutusele astub wastu maailma tarkus, usk, et hing iseenejst edasi elawat. Sellest usust wälja minnes paistis neile tõeõpetus looja illesäratuse tööit, mille läbi üksi wõime edasi elada, nagu täieline mõttetust. Kreeka ilmawaade tegi jelles esimese juure katse, et wastolus Jumalaga ennaft kindlustada hukkaminemise woelu wastu, mis inimest ähwardab kaasa wiia. Kreeka hinge- ja jurematuse-ust ei ole mingi positiivne asjaolu häätewale kuulutusele ülestõusmisest, waid juureks takistujeks ewangeeliumist arusaamisele.“ Riijugused tabawad jónad on igatahes kõigile ewangeeliumi kuulutajatele ja misjonäridele wäga tähelepanemismäärlijed.

Eluta talu ja eluline kewad on tähtjad wõrdluspunktid ajale ja igawikule, surmale ja uuesti-
ärkamisele, igawesele häwimisele ja igawesele ole-
misele Jumalaga. Ülestõusmist igawejeks eluks ei ela üle üksi inimesed, waid ka kogu loodus, kes ühtlasi igatseb ja ägab, et lahti jaada „kaduma asja teenistusest Jumala laste au wabaduseks“. (Rom. 8, 17—23.) Õige Jumala laps ei oota ainult oma ihu-päästmist kaduwusest, waid et temaga saaks wabaks ühtlasi kõik loodus. Better tähendab: „Siis ilmub terve maailma ilu, iseäranis aga inimene, jelles ülestõusmisihus täielises ja puhtas wäärtu-
jes, igas joones ja mõõdus, iga näojoon auilise kir-
jana loetaw, siis elab ülestõusnu kui õige ja igawene ja siiski omaette kuu ja wõrdlus Jehoowast uuel maal ja uues taewas. Aga ka kogu aralunas-
tatud loodus pakub siis igas wormis, wärmis ja olemises selget, ilusat ja tõelist jumalikuje jüm-
booli, ja waade, mõistmine ja omanime sellest kül-
lusest on igawiku päärõõm.“
L. N. G.

Surnute ülestõusmine.

Tähtis, aga praegusel ajal vähe usutav tõde.

Üldine surnute ülestõusmise õpetus igaweseks eluks või needuseks on kristliku usu sammas ja alus. Paganad uskusid kõigil aegadel, et peale surma elab edasi kehata waim; keha ülestõusmise õpetus on omane ainult kristlikule ewangeeliumile. Mõistus ja loodusseadused toetawad küllaldaselt jeda usku, kuid Kristuse ülestõusmine annab kõrgeima tõenduse selleks ja muretseb õndsja kindla teadmise, et usklik tõuseb üles hiilgujes. Nõgi siis, kui see sündmus oli alles kauges tulewikus, finnitab ta piiblate usku. „Abraam,“ ütles Kristus, „teie isa, sai wäga rõõmjaks, et tema minu päewa pidi nägema, ja tema nägi seda, ja oli rõõmus.“ Joh. 8, 56. Kui esiisa Joh tundis elukoormat raskena paljude kaotuste ja hirmsa walurikka haiguse pärast, wärskendati tema waimu õndsja lootusega surma mõitwa Snnistegija peale nii, et ta mõis ütelda usaldawalt: „Mina tean, et mu Lunastaja elab, ja tema jääb wiimjeks põrmu peale seisma. Ehk küll ussid mu nahaga see liha saawad ära loorimud, siiski saan ma oma liha jeeft Jumalat näha.“ Joh 19, 25, 26. Nõik need endised usufangelased on „surnud, ja ei ole töotusi mitte kätte saanud, waid nemad on kaugelst neid näinud, ja nende peale julged olnud, ja neid teretanud ja tunnistanud, et nemad wõõrad ja majalised maa peal olid.“ Ebre 11, 13.

Kristus ise näitas oma ülestõusmisele kui igawese elu pandile oma järetulijatele: „Mina elan,“ ütles ta, „ja teie peate ka elama.“ Na usklikkude lootuste kindlustamiseks jutustatakse, kui wara ta juba kuulutas oma wõimu wabastada hauast wange.

Rahest ülestõusmisest, ühest igawesele elule ja teisest igawesele surmale, mis iiksteisest on lahutatud 1000 aastaga (Nlm. 20, 5—9), ütles ta: „Ärge pange seda imeks: sest tund tuleb, millal kõik, kes haudade sees on, peawad tema häält kuulma, ja wälja tulema, kes on head teinud, elu ülestõusmiseks; aga kes on paha teinud, hukkamõistmise ülestõusmiseks.“ Joh. 5, 28, 29.

Palju moodsaid õpetusi sihiwad Kristuse elu ja iseloomu lahutamisele tema surmast ja ülestõusmisest. Sarnased katsed on suuremalt jaolt wastutawad praeguse kristlikkuse kaebamiswäärt elutu olukorra pärast. Sama hästi mõiks katsuda lahutada kewadet suwest ja küliwi lõikusest, kui tahetakse ülistada Kristuse elu ja iseloomu ja eitada tema hiilgawat ülestõusmist. Ei mõi aru saada ega uskuda tema poolt wäljendatud sõnu, tehtud imetegused ja esiletoodud imestatatawaid wäiteid lahutatuna tema lepitussurmast ja mõidust hana üle. Milline tähendus mõiks olla mõimalikul wiisil tema wäljakutsel: „Ristkuse seefinane tempel maha, ja mina tahan seda kolme päewaga üles ehitada,“ kui ta

mitte poleks tähendanud oma enese surnud ihu ülestõusmisele? Joh. 2, 19—22. Millist teist tähendust, kui tema surmast ülestõusmine, mõib anda tema teatud seletusele: „Seepärast armastab mind Nja, sest et ma jätan oma elu, et ma seda jälle wõtan. Ükski ei wõta seda minu käest, waid ma jätan seda iseenejelt; minul on meelewaid seda jätta, ja meelewaid seda jälle wõtta; see käsujõna olen mina oma Njalt saanud.“ Joh. 10, 17, 18. Tema ülestõusmine toob wastuwaidlematu tõenduse, et ta ei surnud iseeneje pattude eest, waid ainult loogu maailma pattude eest. See finnitab täiesti kõike, mida Neesus ütles ja finnitab olewat.

Wõimas sõnum.

Wastupanu, mida ewangeeliiumi waenlased awaldasid esimeste kristlaste wastu, kutsuti esile suuremalt jaolt ülestõusmise kuulutamise läbi. Kui Peetrus pani ette walida apostlikis äraandja Suudaje asemele teist jüingrit, toonitas ta: „Üks neist peab tema ülestõusmise tunnistajaks meiega saama.“ Ap. teg. 1, 22. Tagaajajad wõtsid apostlikid kinni, sest nad olid „pahased selle üle, et nad õpetasid rahwast ja kuulutasid surnute ülestõusmist tähendades Neesusele.“ Na miiks? Sellepärast, et ülestõusmise sõnum awaldas rahwale wõimsat mõju ja tõi rahwa weendumusele nii, et nad wabastasid endid preestrite walituse alt, pöörasid selja surnud wormidele ja tseremooniatele ja pöördusid jõulise usu juure. Nmelik, wiljakandew Peetruse jutlus polnud midagi muud, kui jõuline Kristuse ülestõusmise tõestamine, prohmetliku sõna finnitamine, tema oma isikliku tunnistuse ja kõigi teiste apostlite tunnistuse läbi. „Sellejnatse Neesuse,“ seletas ta julgelt, „on Jumal surmast üles äratanud; selle asja tunnistajad oleme meie kõik... Seepärast olgu nüüd kõigi Nsraeli joole öieti teada, et Jumal teda Nsrandaks ja Kristuseks on teinud, sellejnatse Neesuse, keda teie olete risti lõõnud.“ Ap. teg. 2, 32, 36.

Milliapärast on sõnum jõuline.

Ülestõusmise sõnumis leiduwat jõudu seletab apostel Paulus Korintuse rahwale kirjutatud esimese kirja 15. peatükis: „Mga kui Kristus ei ole üles äratatud,“ ütles ta „siis on meie jutlus tühine, aga teie usk on ka tühine; siis olete teie alles oma pattude sees.“ Salm 14, 17. Apostlikid, keda saadeti wälja loogu maailma, pidid tegema oma jutluse aluseks, et Neesus Kristus olewat tõusnud üles surnuist, et kõik usufid temasse ja kuulaksid teda, keda „kes meie üleastumiste pärast on ära antud, ja meie õigeksjaamise pärast üles äratatud.“ Room. 4, 25.

Peale seda, kui ta oli maksnud meie wõla kui meie käemees ja oli annud jumalikule õigusele täieliku rahulduse, wabastati ta hauast. Sellele,

maailmale kogu pühalkuses kuulutatud sõnumile, peab toetuma meie usk, kui meie tahame saada aru tõesusest, et ta tahab anda oma järehtlajatele elu ja au. Oles ta jäänud surma köidikutesse, poleks ta mõinud olla Eluviirft. Sellepärast on tema ülestõusmine kõigi nende pant ja eestjugu, kes usuvad temasse ja loodavad tema nimel. Esiisad ja prohvetid, kes astusid üles enne teda, näitavad tema tulemisele; ja Jumala käskjalad, kes astusid üles pärast teda, kuulutasid, et on tulnud maailma lootus. Et ta oli täiesti teadlik Jumala päästeplaani keskpunktis olemisest: „Mina olen ülestõusmine ja elu.“ Joh. 11, 25.

Milleks on see jõud kavalit.

Samuti nagu Kristuse ülestõusmine oli kõige selle, mis ta ütles ja tegi, hiilgav kõrgustipp, nii on ka usklikkude ülestõusmine elu kõrgeim eesmärk, mida elustati usus Jumala Pojale. (Gal. 2, 20). Sellel põhjusel pööras Paulus selja maailma meelitustele ja ajas ketsvalt taga soovitud sihti, et ta ainult „võidakse Kristuse ja et mind tema seest leita, et mul ei ole oma õigust... vaid mis Kristuse usu läbi tuleb... Et ma võiksin teda tunda, ja tema ülestõusmise väge, ja et mina tema kannatamistest osa saaksin, ja tema surma sarnatseks saaksin; kas ma kuigipidi surmate ülestõusmise poole võiksin saada.“ Wilip. 3, 8—11.

See ülestõusmise jõud avaldab veel ikkagi muljet maailmale. See äratab inimkonna patuunest. Kes pöörab tähelepanu sellele ja avab oma südame Kristuse waimule, saab selle jõu osaliseks, mis ei tee teda mõimeliseks mõidukale elule mitte ainult siin ja praegu, vaid toob lõpuks tema ihu ka hauast üles, et tema euam kumagi ei näeks kõdumist.

H. F. D.

Muudatusi ristiusus.

(Sõpp).

Jumala prohvetid on sellest ette ütelnud, et seejuguuste tunnismärkidega antikrist (Kristuse wastane) wõtab kõigekõrgema wastu sõnu rääkida. Kõigekõrgema pühasid raskesti waewata ja ta mõte on aega ja Jumala wiise teisiti seada. On öeldud ka, kui kaua see peab kestma, ja mis siis tuleb. Nendele, kes uuriwad Jumala sõna, on see asjaolu selge.

Kui ülekohus täiesti awalikuks saanud, siis pani Jumal sellele piiri. Ta laskis usupuhastuse tulla, mis tõi ristiusule natuke wabadust ja elu; muudu ei oleks enam üldje olnud ristiusku. Esiueb ristiusust juba kolmas muude, see on protestantism. Need on kõik, kes waidlewad katoliiklilisele wastu. Usupuhastajadki olid oma aja lapsed ega jõudnud kristliku ristiusuni, j. t. algristiusuni.

Luter, Zwingli ja Kalwin näitawad nii mõneski asjas, kus on wigad. Nad panid ette uuendusi sääl,

kus puudus oli õieti äärmine. Siin ei tule juba uskuda, et nad oleksid juhtinud kõigele wajalikule tähelepanu. Isegi seejuguist tuleb ette, et endisele äärmusele wastataks oma äärmusega. Näiteks kogu katoliku jumalatoenistus rajanes häätegudele ja sellele wastas Luther, et armust saab õndsaks, aga jeda sarnase äärmusega, mis ei leidu sel kujul Pauluse kirjades. Hiljemad protestantlikud liikumised nagu pietism, metodism, baptism, on wõtnud selle äärmuse endale lipukirjaks, ja nad sellepärast ei ole hoolimata nende waimust iial algkristlikud, sest nad ei wõta arwesse, mis on Kristuse enda tahe, mis on usufõnakuulmine. Luterline protestantism ei ole iial lahti saanud traditsioonilisest (wastand piiblile) ristiusust ega ka tema järgmisi. On palju sakraalset ja allegoorilist, millel palju sarnadust katoliiklilisele — knostililisele tendentsele. Nende jumalik kutsumise aeg on mööda. Nendele Jumal lasseb öelda oma prohveti läbi, et mõtle, kust ja oled ära langenud, paranda meelt ja tee esimesi teadusid, aga kui mitte, siis on Jumala kohus nende wastu. Ma ei ütle jeda, waid Jumala prohwetlik sõna, mis selle põlwe rahwale on antud neile kes tema kutsut wastu wõtawad.

Protestantism on ellu kutsunud piibliuurimise. See tõusis weelgi aegade ja olufordade paranemisel. Kirikud ise on wõtnud poliitilise juuna, aga selle on huwitanud alati Jumala sõna.

Luther ise kaldus juba lõpuks poliitilisele, mis põhjustas talupoegade mässse. Mitukümmeend aastat pärast Lutheri surma tema järelläijad koostasid kiltsejedes wäekaua Lutheri nimelise õpetuse, mis pidi olema (aga nagu armata wõib, ei olnud) absoluutselt ewangeelne ja õigeusklik.

Sellega inimene ei olnud warsti enam usuliselt rahuldatus. Sellepärast mõned nimekad usuteadlased andusid wagadusele ja Jumala prohwetilise sõna uurimisele. Tuli pietistlik liikumine. Me tunneme Franket, Speneri, Bengeli j. t. Need uurisid ja leidsid, et maailma riikide ja rahwaste elu ja usuga on nii olnud, nagu prohvetid ette kuulutanud. Seda on leidnud paljud. Aga kellegi ei olnud nii suurt julgust ja tahtet, et midagi ette wõtta teades, et sarnased muutused on olnud ristiusu ajaloo ja inimene on hoitud cemale ewangeeliumist.

Nagu nägime, ristiusus on olnud palju muudatusi. Seda on teinud Jumalast mitte soovitud traditsioon. Seda peame uskuma juba sellepärast, et traditsioon on toonud wäga palju pahandust rahwaste ellu ja on annud wale mõiste ristiusust, rööwides inimkonnalt ristiusu. Suuremal jaol inimestel ei ole arusaamist ristiusust, sellepärast põlastakse teda eelaimdusest teaduse nimel, wabaduse nimel ja ise oma huwide nimel. Traditsiooniga seotud ristiusul on mitu tuhat eesmärki aga puhtal ristiusul ainult üks Jumala eesmärk. Kas olete mõelnud sellele ühele usule, mis tuleb Jumala osajamistest rajatud prohwetitele ja apostlitele?

Paavstlik võim täidab jumaliku ettekuulutuse.

12. veebruar 1931. a. oli paavstlikus ajaloos erilise tähendusega päev; kogu maailm, mitte ainult katoliiklased, vaid ka evangeeliumi kiriku jutustajad, rabbid, vabamõtlesjad ja poliitilised kuulajad paavst Pius XI kõnet, mida kuulati raadio ime läbi kõigis maailma osades. Ajalehetele oli see kõne esimesejärgu uudiseks ja laialdaselt kirjutati veergude pikkustes artiklites kogu toredust, mida võib näidata ainult paavst, ühenduses Watiikanlinna ringhäälingu SVS avamisega. Nagu teatatakse, anti kõne edasi 150 Ameerika saatja kaudu rahvale ja see läks seal maal üffinda maksima 180.000 dollarit.

12. veebruar oli Paavst Pius XI kroonimise üheksas aastapäev ja pidu alustati hommiku varasest Sirtini kabelis. Oma kroonimisel kanti ta kabelisse ja walge soutani üle kandis ta sel päeval rikkalikult kulla ja kalliskividega tikitud mantlit (vaata SIm. raam. 17, 4) ja peas kolmekordset krooni. Paavsti ees läksid peaaegu kõik 26 Rooma paavstivalitsuse kardinaali hermeliiniga kaunistatud purpurriietes. Nende eel aadel, Schweitslastest ihukaitsewägi ja paleewahid, kõik paraadwornis, paljastatud mõõkadega. Müüklised kogu maailmast elasid kaasa messile; ilmunud olid ka diplomaatilised saadikud paavsti tooli juures, keda on nüüd 33.

Nii mõis paavst paista enda hiilguses ja joo-wastuda oma võimust. Kogu maailm waatas Rooma poole ja kuulatas peagi peale seda tema häält, kui ta pidas oma ladinakeelse kõne, mis ilmus ajalehtedes tõlkena. Sisse juhutati ta piibli sõnadega: „Pange tähele, taewad, sest ma tahan rääkida, ja sina maa, kuule mu suu kõnesid!“ „Kuulge seda kõik rahwas! Pange tähele kõik, kes teie maailmas elate, nii hästi halvad kui suurt hugu rahwas, rikkad ja waeised ühtlasi.“ „Kuulge, teie saared, ja kuulge, teie rahwad kauguses!“

Need on pühakirja sõnad ja otse 5. Moosese raam. 32, 1. ja Saulu 49, 1—3. Neid kasutati walgustatud piibli kirjutajate poolt, et inimesi ajada kõigewägewa igawestele tõdedele; siin aga kasutab seda kristusewaenuline võim, et tõmmata kogu maailma oma wande alla. Kõne juhtis end kõigepealt Jumala, siis katoliiklaste, kiriku aukandjate, kiriklikkude, usmatute ja mäsfuliste, walitsejate ja alamate, rikaste, waeiste, tööliste ja tööandjate, tagajajate ja tagaetatute poole. Kõigile inimestele ja kõigile klassidele on paavstil manitsusõna. Pöörates usmatute ja mäsfuliste poole avaldab ta lootust, et peagi on üks kari ja üks karjane. Lõpuks õnnistab paavst kogu inimkonda. Loomulikult ei too see „õnnistus“ kellelegi midagi, ei head ega halba.

Paavstil pole sugugi soowi, et kõik inimesed pöördunud Kristuse juurde, wõtawad teda, kui kõ-

list ohwrit, jaavad wabaks patust tema läbi, walgustatud kõest tema sõna läbi ja teewad end täiesti wabaks eksitusest, waid paavsti soow ja piibe on sihitud sellele, et kõik inimesed austassid teda kui Kristuse asetäitjat, suurendawad tema võimu, jaavad pattude andeksandmist preestrite läbi, seawad kiriku õpetuse piibli õpetuse üle, pühakuid austawad ainsama Jumala ja inimese wahetalitaja asemel — ühe sõnaga: langeda paavsti jalge ette.

Uue hiilgepunkti läbi paavstlikkuse ajaloos selgesti nähtub, et ifka enam täitub Jumala ettekuulutus kristusewastase võimu üle. Wõetagu kord kätte oma piibel ja loetagu SImutuse raamatu 13 peatükis 1—10 ja 17 peatükis 1—18. Olguigi, et meie siin ei wõi tungida ettekuulutuse üffikasjadesse, siis tahame tuua ometi mõned salmid, mis awawad filmad ka pimedale. Lendaw madu, paganlik Room, andis rooma kiriku mõttepildile, nagu iga teine võim jumalikus ettekuulutuses on mõttepildistatud looma läbi (peaaegu igal riigil on looma kujutis wapis), oma võimu, oma krooni ja suure meelewalla. Paganlikud keisrid, kes walitsesid Roomas ka kui ülempreestrid, s. o. Pontifex, Maximus, jätsid piiskoppidele istme ja aujärje, võimu ja suure meelewalla; nemad said nüüd Pontifex Maximusteks, ülepreestriteks. Rahwasterändamise läbi lõhuti ja purustati Rooma riigikirik täielikult ja tagajärjeks oli jurma haaw (SIm. 13, 3.). Aga Rooma riigi waretel tõusid uued riigid ja nende läbi jõudis kirik uuele hiilgusele ja uuele võimule. Surmahaaw paranes ära — „Ja kõik maailm pani seda imeks ja käis metsalise järel ja nemad kummardasid lendawat madu, kes metsalisele meelewalla oli annud ja kummardasid. metsalilt ja ütlesid: „Kes on metsalise sarnane, kes võib tema wastu sõdida?“ Ja temale anti suu, mis suuri asju ja teotamise sõnu rääkis ja temale anti meelewalgus sõdida kaks kuud wiiekümment.“ — 42 kuud on 1260 päewa, Esekieli raamatu 4. peatüki 6 salmi järele tuleb arwestada üks päev kui üks aasta. Seega on 42 kuud 1260 paavstliku ülemwalitsuse aastat, mis algasid 538. a. p. Kr., peale seda kui ettekuulutuse järele oli paranenud haaw ja kestis 1798. aastani. Prohwetlik ettekuulutus läheb edasi: „Ja ta teigi oma suu lahti teotamiseks Jumala wastu, ja wõttis tema nime teotada, ja tema telki, ja neid, kes taewas elawad.“

Paavst on wõtnud endale püha ja kalli Jumala nime „Püha Isa“ (waata Joh. 17, 11) ja laste kõnetada end sellega. Tõesti, see teotab Jumalat, tema nime, tema telki ja inglite austamise läbi ka neid, kes elawad taewas. Edasi: „Ja temale anti sõdida pühadega ja neid ära wõita.“ Kes ei mõtle siin piibliuslikkude tagatufamijele kogu paavstliku walitsuse aja wälkel! Kui palju Kristuse järelejäijaid, kes ei tahtnud kummustada

paavsti, weeti tuleriidale ja põletati ära, wõi on wõtanud lõpetama oma elu wiletsates wangikongi-des! Aga edasi: „Ja temale anti meelewõid kõigi suguharude ja keele ja pagana rahwa üle. Ja teda wõtawad kumardada kõik, kes maa peal elawad, kelle nimed ei ole kirjutatud maailma algusest ära-tapetud talle eluraamatusse. Kui kellelgi kõrw on, see kuulgu!“ (Jlm. 13, 1—10.)

Kolmekümne aasta eest poleks mõelnud üksti inimene, et paavstil tänapäew võimalik oleks tõesti rääkida kogu maailmale. Kes ei wõiks selgesti tunda wiimastest sündmustest Roomas, kui imeli-sel wiisil täitub Jumala sõna! Prohweetik sõna näitab selgesti paavsti wõimule ja ütleb: see on wõim, millest siin on jutt; ja paawst oma raadio-fõnes kogu maailmale usub tõesti, et temale on an-tud wõim kõigi suguharude, rahwaste, keelte ja rahwuste üle. Paawstilt tuleb weel kõnesid kogu maailmale ja tema wõim laieneb ifka enam kuni tema nõudmised on tõusnud kõrgustipule. Siis aga järgneb kõdikwõimsa häwitaw töö, kes astub wälja oma nime au eest. Oma jälletulekul tuleb Kristus kui kuningate kuningas ja ta tahab sea-dusetud „ära kaotada oma suu waimuga, ja kellele ta oma tulemise ilmuwuse läbi otka tahab teha.“ 2. Tess. 2, 8. Peagi on jõutud tipule, peagi järg-neb langemine; siis austatakse ainult Jumala ja Kristuse nime. „Kartke Jumalat ja andke temale au! sest et tema kohutatus on tulnud.“ (Jlm. 14, 7. R. N. D.)

Igawene rahuriik.

Kui lehitseda ajaraamatuid inimesoo minewiku üle, leiad igal leheküljel märkmeid rahutusest, wi-hawaenust, sõjast ja tapmisest. Pea igal inimesel puudub rahu nii seesmiselt kui wäliselt! Igi kaks tuhat aastat pärast seda, kui Rahuwürst, kelle sün-dimist ingel kuulutas järgmiste sõnadega: „Maa peal olgu rahu ja inimestest häa meel“, siin rahu-rus maailmas wiibis, möllas weel hirmsaim rah-waste sõda, mis tõi häwitust. Aga tänapäew wõime panna tähele ettevalmistust weel kardeta-mamale sõjale mitte kauges tulewikus. Siis need inglil sõnad sisaldawad siiski jumaliku tõe ja maksuust; me ei tohi walesti aru saada nende ko-balijst ja ajalist tõeksminemist.

Jeesus tõi rahu ja toob weelgi täna igaihele, kes tahab seda wastu wõtta. Seda arwesse wõttes ta selgitab oma jüngritele: „Rahu jätan mina teile, oma rahu annan ma teile; mina ei anna teile mitte, nõnda kui maailm annab.“ (Joh. 14, 27.). Kord kutsus ta: „Lulge minu juure kõik, kes te waewa-tud ja koormatud olete, . . . siis leiate teie hingamise (rahu) eneste hingedele.“ (Mat. 11, 28. 29.). Nendeist ütelistest patukahetsewa inimese isiklise ra-hu kohta Jumalaga on püha kiri täidetud ja sellega on nõnda kui taewariigiga, mida ei saa omandada

wälise ülespidamisega, nagu jüngrid arwafid, maid see on päämiselt „seestpidi teie sees“, nagu Jeesus ütleb. Need on Jumala töotuste algus „rahust maa pääl“ ja „taewariigist“. Nad mõlemad saa-wad alguse usulikus inimeses miestifiindimise ja Jumala lapses saamise läbi. Kas on sellega Ju-mala töotused läbi? Jumala töotused on — jah ja aamen, ja mis tema ütleb, seda ta teeb kindlasti. Ta on töotanud maa pääle rahu, ja nimelt igawest rahu, aga mitte ühte tuhandeaastalist. „Seit waata, ma loon uue taewa ja uue maa, ja endiste peale ei pea mõeldama, ega neid enam meele tuletama. Seepärast rõõmustage ja olge väga rõõmsad iga-vesti selle pärast, mis mina loon, seit waata, ma loon Jeruusalema juureks rõõmiks ja tema rahwa lustiks . . . Waata, ma laotan wälja tema poole rahu kui jõe.“ (Jes. 65, 17. 18; 66, 12.) Just sedajama pilti lasseb Jeesus Johannesel näha Pat-mose saarel. Ta kirjutab sellest: „Ja ma nägin uut taewast ja uut maad; seit esimene taewas ja esi-mene maa olid mööda läinud ja merd ei olnud mitte enam.“ Et näidata, et jelles ettekuulutus ja töotuses ei ole tegemist endise ega ka praeguse Jeruusalema, ütleb Johannes edasi: „Ja mina, Johannes, nägin püha linna, uue Jeruusalema Jumalast maha tulewat otsekui oma mehele ehita-tud pruudi. Ja ma kuulsin ihe juure hääle taewast ütlewat. Waata, Jumala tekk on inimeste juures, . . . ja nemad peawad tema rahwas olema, ja Jumal ise tahab nendega olla, nende Jumal. Ja Jumal tahab ära pühkida kõik weepisarad nen-de filmist ja surma ei pea enam olema, ega leina-mist, ega ksendamist, ega waewa ei pea enam ole-ma, seit et esimesed asjad on ära läinud.“ (Jlm. 21, 1—4.)

Enamjagu inimesi ei tea midagi nendest au-lis-kest ja kallidest Jumala töotustest. Paljudel krist-lastel on isegi wale ja ebatindel ettekujutus igawe-kest elust. Nad kujutawad seda enamjagu endale ette igawana. Siin me leiame aga täpseid ja sel-geid ütelisti uue taewa ja uue maa kohta. Kui luakse uus taewas ja uus maa, peab enne endine taewas ja maa kaduma. Me loeme selle üle apos-tel Petrusse raamatust, mis kirjutatud kõikidele usk-likkudele: „Aga taewad ja maa, mis nüüd on, on teesama sõna läbi tallele pandud ja hoitakse neid tule tarwis kohtu ja jumalakartmata inimeste hu-katuse päewani . . . Aga Issanda päew tuleb kui waras wõsel, millal taewad raskusega peawad luffa minema ja ilmalikud asjad ära põlema ja lõppema, ja maa ja teod, mis seal sees, peawad ära põlema . . . Aga meie ootame ussi taewaid ja uut maad tema töotuse järele, kus õigus sees elab.“ (2. Petr. 3, 7. 10. 13.)

Ka prohwet Jesaja ütleb: „Maad põrutatakse väga, maa aetakse koguini lõhki, maa wõngub väga.“ Paljud teised ettekuulutusused prohwet Je-sajast. Sewanjast j. t. räägitwad sedajama. Ometi Jesaja lõpetab oma wiimases päätkis Jumala

töötusega: „Vaata, ma loon uue taeva ja uue maa, ja endiste peale ei pea mõeldama, ega need enam meele tulema.“ (Jes. 65, 17.)

Kristus ise lõpetab oma kõne sõnadega: „Taewas ja maa lähewad hukka“ (Mat. 24, 35.) Ja Johannes ütleb hoiatades: „Maailm läheb hukka ja tema himu.“ (1. Joh. 2, 17.)

Uue maailma loomine ilma wana maailma täieliku häwitamiseta tooks uuesti esile patu, wale, wiha, sõja, haiguse ja surma. Just wiimastele Jumal tahab lõpu teha. Juba aastatuhandeid inimesed waewawad end sellega, et saada wale rahu wale teel. Mii kuu kui see kestab patuga rüüwetatud maa pääl, ei ole ühtegi õiget ja igawest rahu, sest et Kristuse rahu saawad ainult wähe inimesi. Kui nad aga omawad seda pattude andeksandmise ja jälgedestäiwa sõnakuulmise läbi ja seda tahawad alles hoida, siis nad leiawad, et algab alles tõsine mõitlus. Siia kuuluvad Jeesuse jonnid: Ma ei ole tulnud tooma rahu, waid riidu; sest sellest ajast peawad wiis ühes majas riius olema. (Luk. 12, 51. 52.). Mis pärast? — Patu läbi inimesed on kaotanud oma esialgse walituswõime. „Kelle sulatsiks teie heidate sõna kuulma, selle sulatsed teie olete.“ (Rom. 6, 16.). Sellepärast kiitleb saatana: „Kõik meelewalla nende üle tahan ma sulle anda, sest see on mulle antud ja mina annan seda, kellele ma tahan.“ (Luk. 4, 6). Loomulikult ta annab seda oma lastele, sõnakuulmatutele ja uskmatautele, kellest on enamus maa pääl.“ Sest on kirjutatud: „Kes nüüd oma tööd teeb sõnakuulmata laste sees.“ (Ew. 2, 2.). Kas on see ime, et usklikud, kes olles teadlikud Kristuse uju läbi on lasknud end wabastada saatana wäest, tunnewad end „wõõratena ja majalistena“ siin maa pääl (Ebr. 11, 13.) ja Jeesuse etteatamise järele peawad wõtma enda pääle waenlust, wihtamist ja tagakiusamist? „Teid wihtatakse kõigest rahwast minu nime pärast.“ (Mat. 24, 9.). Kui Jumalal ei oleks ühtegi plaani nende olukordade jaoks, siis oleks Jumala lastel ainult kannatusi ja ei ühtegi rõõmu maa pääl. Kiri aga ütleb: „Natukese aja pärast, ja hõelaid ei ole teys; ja wõtad tema aset kuulata ja ei ole seda kiski. Aga alandlikud peawad maa pärima ja rõõmu tundma juure õnnistuse (rahu) pärast.“ (Laul 37, 10. 11.)

Sellepärast kuulutatakse ewangeeliumi, rõõmujõnumit inimese päästmisest saatana meelewalla alt, „tunnistuseks kõige rahwale ja siis tuleb ots.“ (Mat. 24, 14.). „Ja siis peab inimese Poja täht taewas nähtama, ja siis peab hulguma kõik rahwa jugu maa pääl ja peawad nägema inimse Poja tulewat taewa pilwede peal juure wäe ja auga.“

(Mat. 24, 30). Kui ewangeelium on kuulutatud terwes maailmas, siis tuleb Kristus jälle hõelate hirmuks ja lõpetamiseks aga wagadele rõõmuks.

Pärast jumute illestõusmist ja õigete elawate muutmist wõtab Issand omad enda juure, kuna hõelad leiawad oma jurma nagu weeputuse ajal: „Ja nemad ei pannud seda tähele kunni weeputus tuli ja wõttis neid kõik ära; nõnda peab ka inimese Poja tulemine olema.“ (Mat. 24, 39.) „Aga teised jurnud ei saanud mitte elawaks, kunni need tuhat aastat otja said.“ (Salm. 20, 5.) Õiged jellewastu „elawad ja walitsewad Kristusega tuhat aastat taewas.“ (Salm. 20, 4.). Kui tuhande aasta lõppedes kohus on peetud hõelate üle, siis tõusewad ka nemad üles, et saada ära häwitatud ühes saatana, kes neid waresmas elus effitanud ja sel puhul weel effitab. „See on teine jurn.“ (Salm. 20, 14.).

Siis on õnnis see, „kel osa on esimesest illestõusmisest; nende üle ei ole teisel jurnal mitte meelewalda.“ (Salm. 20, 6.) „Ja keda ei ole leitud eluraamatu sisse kirjutatud olewat, seda heideti tule järwe.“ (Salm 15.) See on ots saatana, hõelatele, walelikkudele, jalalikkudele ja argadele. (Salm. 20, 10; 21, 8.).

Kui roojastatud taewas ja maa ei tohtinud enam olla Jumala palge ees, siis Johannes nägi „uut taewast ja uut maad; sest esimene taewas ja esimene maa olid mööda läinud, ja merd ei olnud mitte enam.“ (Apt. 21, 1.) Siis tulewad Kristuse poolt üles wiidud pühad, kui Talle pruut, uue maa pääle (salmid 9. 10) ja „kuningriik ja walitus ja kuningriikide suurus kõige taewa all antakse kõigekõrgema piiba rahwale, kelle kuningriik on igawene.“ (Dan. 7, 27.). Siis Jumal annab oma Pojale isa Taaweti aujärje ja ta saab kuningaks Jakobit poja üle igaweseks ajaks, ja tema kuningriigil ei ole otja. „Tema suur walitus ja rahu on ilma otjata Taaweti aujärje pääl ja tema kuningriigi pääl, et ta seda peab finnitama.“ (Jes. 9, 6.).

Inimesed ei wõi muuta seda maailma, parteid ja usujüsteemid ei wõi luua paremust ega rahu, kuid kõigewägewam Jumal loob midgai uut: „Mis film ei ole näinud ja kõrw ei ole kuulnud ja inimese südamesse ei ole tõusnud, mis Jumal on walmistanud neile, kes teda armastawad.“ (1. Kor. 2, 9.). Sellepärast on „õndsad need, kes tema käsu sõnade järele teewad, et neil wõiks meelewald olla elupuust jüüa ja nemad wõiksid wärawaist linna sisse minna.“ (Salm. 22, 14.).

R. S.

Kodufoldel.

Sinu ema.

Sel ajal, kui mitmelt poolt kuulda ke imestawat jaatvutusvõimjate meeste suuri võite ja räägitavat nendest mõndagi kiiduväärset, kuulda ke dieiti väga vähe ühest õilsast kujust, mis annab teadet armastusvääri kangelasmeele sügavaimast kujust ja seega on täiesti ühevääriliselt hinnatav teiste kunstijaatvustega: emast. Kodu vaikes eralduses teeb ema temale usaldatud laste ijeloomuarendamises väärtuslikumat tööd, kui siis, kui ta maaliks värvirikkaid pilte, laseks heliseda oma häält soolokauludes, või võib-olla, astuks üles lõbustusühingute sagedase kuulajisena. Et ta tarvitab koolitatud vaimujõudu, ei või tema raamatukogu koosneda ainult piiblist ja kokaraamatust. Tema tegemisele, olgu ki kodust laadi, kuulub enam tähendust, kui meie harilikult arvame, ja see pole sugugi umbkaudne, kui kirjutatakse hirmust prantsuse revolutsiooni digete emade vähesuse arvele. Nime Martin jutustab meile tähelepanuvääri anekdoodi prantuse keisri elust.

„Jutuajamises proua Campan'iga tähendas Napoleon Bonaparte: „Vanad kasvatustüsteemid ei näi olevat enam midagi väärt! Mis on vajalik, et kasvatada rahvaid dieiti?“ „Emad,“ vastas proua Campan. Keiser oli lohkunud selle vastuse üle. „Ja,“ ütles ta, „see on kogu kasvatustüsteem ühes sõnas. Olgu see Teie mure kasvatada üles emasid, kes mõistavad kasvatada oma lapsi!“

Roogenus näitab, et „hea ema on saja õpetaja vääriline“, ja et ta on „kõige südamete magnetiivi ja kõige silmade juhttäht.“ Ta kujundab oma kodu allikaks, mis olgu helge või tüne, laskeb voolata endast põhivoolu, mis väljapaistvalt mõjutavad inimlikku feltkonda. Sagedasti elab ta selle järele edasi oma lastes. Ja kui pojad on astunud ellu ja mõtavad osa tormilikest küsatustest ja muljuvatest raskustest, siis mõivad nad lohutatult pöörata ema poole nõu jaamiseks. Ei väideta palju, kui öeldakse, et õnn või õnnetus, raluholet või niiridus, teadmine või mitteteadmine juurel määraval olenewad naiseliku meelejõu osavast tarvitamisest kodus. Mida inglase S. Smiles toob esile naisest, maksab oluliselt õige ema kohta:

„Naine kõige pealt kasvatab inimlikkusele. Mees on inimsoo aju, naine aga süda; mees on otsus, naine tunne; mees on jõud, naine — mõnujus, kaunistus ja lohutus. Ka parima naise mõistus näib mõjuvat peamiselt tema kuldumuste läbi ja kui meest valitseb mõistus, arendab naine tundeid, mis peamiselt määravad iseloomu. Sel ajal

kui mees täidab mälu, naine võtab ajel südamet. Naine õpetab meid armastama, mida mees teeb meile usutavaks ja eriti naise läbi jõuame voolusele.“

„Ema ei kannab viha, vaid andestab; ta kannab kaebamata; „ema“ mõiste ei laske seletada end, teda peab elama läbi! Tema sõbralik lähedus lewitab hingelise hädaohutuse õhkkonna.“

Kui sagedasti on elatud üle, et joonakire läbi ehitatud isa sattuus kõrvalteedele, kuna ettevaatlik ema hoidis kogu perekonna nii, et tema lapsed löid elust ausalt läbi. „Olgu ki ema nii vaene, kuid oma lastuse hoiab ta siiski soojalt.“ „Ema süda on ilusaim ja kindlaim ajupaik üegi siis, kui ta kannab juba halli pead — ja igaihel on kogu maailmas ainult üksainuke jarnane süda.“ (Stifter.)

Loonulikult ei või sellega kuidagi arvata, et kõik tema nõuanded ja mõtted oleksid kõige paremad ja puhtad õiglusetusest! Aga tema emalikkust tahame vääristada enam. Ka iga naine ei teeni auhitlikult „ema“. On olemas, nagu igaal pool, tujukaid, valitshimulisi ja isemeelseid iseloomu, mille liiki nimetatakse paljuütlema väljendusega „ronga-ema“. Misugune hukutav mõju võib olla sarnasel olekul, näitab Herodesse tütre näide, kes oma ema meeleheaks väljendas hirmsa soovim, mis viis suurima prohveti hirmsale tapmisele. Nagu jooksevad ringi paljud poolikud mehed, nii on olemas ka poolikuid naisi; ema on aga terve naine, kelles on puhastatud ja valminud naiselik hing (teatavasti on ta muutunud praegu ka haruldaseks!) Sellepärast ei leia ka piibel Jumala headuse seletamiseks tabavamast seletusest: „Ma tahan teid trööstida, nagu trööstib teid teie ema.“ Millise õrnusega Jumal ise käskis panna tähele ematunnet loomade juures, näeme Moosese efektiivsetest. Vaata 2. Moos. 22, 29; 5. Moos. 22, 6.

„Ema jõudu peaks hoolikalt hoolitsema. Tema kalli jõu nõrgendamise töös tarvitamise asemel peaks vähendamise tema koormat ja muret.“ „Emale näib tema töö sagedasti kui tähtsusetu vaev. See on töö, mida hinnatakse harva. Teised teavad vähe tema paljudest muredest ja koormatest. Tema päevad kaovad rea väikeste kohustuste all, mis kõik nõuavad kannatlikku vaeva, enesevalitsemist, õrnatundelikkust, tarkust ja enastohverdavat armastust.“ „Tema mõtleb, et ta pole teinud palju, kuid see pole nii. Täevalised inglid valkavad muresoleva ema üle ja panevad kirja tema koormad, mida ta kannab päev-päevast. Öidake mitte kuulda tema nime maailmas, kuid

jee sejab kirjutatult Lalle eluraamatus, kui ta järgneb Kristusele.

„Ükski töö pole oma tähtsuse poolest tema töö jarnane. Temal pole küll kunstniku jarnaselt maalida lõuendile ilusat kuju või kujuri jarnaselt raiuda feda marmorist. Temal pole waja kõneleja jarnaselt riietada õiljat mõtet wägewatesse sõnadesse, või helilooja jarnaselt wäljendada suurepäraast muljet wiifis. Tema uilesanne on Jumala abiga arendada inimese hinges Jumala kuju.“ (E. G. White.)

Müüdsel ajal arwab pealiskaudne noorus pime-das agaruses mõitwat saada läbi emata. Kui libe-dalt pettununa tuleb ta endale ette, kui ta on saanud mõistlikuks. Kui palju on wäärt inimene, nähtub sagedasti sellest, kuidas ta käitub oma emaga! Aga isegi siis, kui ta on liikatud kõrwale alahinnatult ja tähelepanuta, võib leida temalt armastust.

„On olemas igawene õrnus ema armastuses poja wastu, mis ületab kõik teised siidame kaldu-wused! Ta ei jahtu omakasu läbi, ei kaota julgust hädaohu läbi, Ta ohwerdab iga meelelahutuse te-ma mugawuseks, loobub tema rõõmustamiseks igast lõbust; ta on uhke tema kuulsusele, meelitatud tema õnne üle ja kui poega tabab kurwastus, saab poeg ustawaks temale oma halwa õnne läbi; kui poja nimele langeb teotus, armastab ja rõõmustab ta teda ifka ja kui ta kogu maailm tõukab ta wälja, on ta temale kogu maailmaks!“

Aga, kui wähe teame meie ema õrnusest jeni kuni ta elab! Kui wähe tähelepanu pöörame noo-ruses tema armastusrikkale hoolitsmisele meie eest! Aga kui ta on furnud ja kadunud; kui meile kanges-tawalt mõjuwad mure, külmus ja maailm; kui meie tunemme kui raske on leida õiget kaastunnet; — kui wähe inimesi armastawad meid meie eneste pä-raft, — kui wähesed hooliwad meist õnnatuses; siis alles mõtleme emale, keda oleme kaotanud!“ (Wash. Irving.)

Ludwig Martin.

Elureform.

Ed. Mägi.

„Aga rahu Jumal ije pühitsegu teid läbi ja läbi ja kõik, mis teil on: waim, ihu ja hing, saagu hoi-tud laitmata meie Kõikanda Tõese Kristuse tu-lemiseks.“ 2. Tes. 5, 23.

Adwentiistlikumisel on eri kuulutus, mida mõime nimetada õigusega ajakohaseks. Kui ta on eri- ja ajakohane, siis ta nõuab ka erilist elureformi. Elu-reformi otskarb on inimest maailmas pühitseada, teda Jumala riigi jaoks kaswatada ja arendada. Luk. 1, 17. Rahwa juures, kellel nende õeldes juu-rim ja parim walgus, peab kindlasti teatud erine-mine olema. Ewangeelium peab neid paremaks muutma.

Elureform Milleks oleneb jee? Milleks ta muudab inimest? Kristus, alles õpilaste eesku-

juks, ütles enese kohta: „Ja nende eest pühitjen mina iseennast, et ka nemad peawad tões olema pü-hitsetud.“ Joh. 17, 19. Pühitsema tähendab elu reformeerima ja selle tagajärjeks on waimu, hinge ja ihu täiusse jõudmine.

Sisemine inimene.

Waim — meie mõtteilm. Piibel juhib meid korduwalt mõtteilma teritama: „Pidage meeles ta imeasju“ (Raul 105, 5), „Mis teie arwate Kris-tusest?“ (Mat. 22, 42), „Teie ei kuule ja ei mäle-ta“ (Marf. 8, 18), „Mis tõsine, mis aus, mis kasiin, mis kiituse wäärt on, selle peale mõtelge“ (Wil. 4, 8.).

Enamjagu inimesi ei mõtle üldse midagi põhja-likult ega kaaluwalt. Iga isiwiliseeritud inimene mõtleb teatud tingimustis, siis wähemalt, kui ta pole waimuhaige, ja wiimaseidki mõtlewad, olgugi et nad oma mõtteid ei suuda kontrollida; kuid juuri mõt-lejaid on wähe. Walitseb pääliskaudsus. Sage-dasti juured mõtlejad on olnud jumalamehed, sest „pooleldi mõeldud wiib Jumalast eemale, täiesti mõeldud — Jumala juure...“ „Suuri mõtteid ja puhast siidant peame oma Jumalast paluma.“ (Goethe.)

Kui imelikuna jee ka näib, et meie mõime oma mõtetega Jumalani tõusta. Meie mõime mõtetes äramõistmata Jumala ilmas olla, ja olgugi, et „Jumala mõtted pole meie mõtted“ (Jes. 55, 8. 9.), siiski uurib waim — mõtteilm — ka Jumala süga-wust läbi. (1. Kor. 2, 10). Meie mõtted tungiwad Jumala loomisimeedesse, lumastusplaanidesse, looduswägedesse ja eelolewasse jäädmusse ja hää on nende mõtete juures peatuda...

Milliste mõtetega teeb enamus meieaja inimesi tegemist? Millist toitu nad pakuwad oma wai-mule? Milliseid isikuid lasewad nad oma waimu-warawast — filmist ja kõrwust — sisse minna? Sopafirjandust, detektiim, kriminaal ja erootilisi romaane, kerget muusikat ja lõõklaule. Meile „ifi-kuile“ on awatud waimuwarawad alati tänapäewa-je inimese juures.

Enamajad teawad, et muusikal on suur mõju poliitilisele meelusele ja sellepäraast nad on wäga et-tewaatlikud, et „kapitalistlikust muusikast“, mida mürestide jalongidele komponeeritud, oma rahwast eemale hoida.

Mida ettewaatlikum neis asjus ei peaks ole-ma rahwas, kellel on erikuulutus kuulutada. Ka-toliku kirik, kommunistid j. t. on sellekohase tse-nsori sisse seadnud. Meie ei tee seda, kuid meie ap-peleerimi siidametunnistusele ja mõistusele ja tea-me, et suured mõtlejad on ka juu-red ettewaatajad.

Keel — Kõnewõime. Elu ja surm on nende käes. Paulus — juurwaim — hoiatab „nur-jatuma sõna“ ja „jõleda kõne“ eest. (Ew. 4, 29; 5, 4). Kui keegi weel puhkam, õiglasem ja otsekohe-

sem oma kõnes olema peaks — siis olgu see advent-noorjugu. Aga siiski, kas on ka meie keel nii mõnegi kaasvõitleja südames käinud? — Pühitjetud, reformeeritud waim ei tee niisuguseid alatuid asju.

E t t e k u j u t u s i l m — fantaasia. Ei ole mitte ükskõik, mida oma toa seintele riputame ja oma albumitesse asetame. Meed, mida jääl näeme, peegeldavad väga sagedasti iseloomu. On pilte finonäitlejailt, nende „pooftideist“, on pilte igasuguseist ja kõigile kirjutatakse alla „kunst“, kuid reformeeritud waim peab siis wahet tegema kunsti, muusika, lektiüüride wahel, mis wiiks inimest ülespoole ja selle wahel, mis kisub allapoole.

S i n g. Selle all toonitan siin tunneteilma, iseloomu ja temperamenti. On olemas neli temperamenti: 1) Sangviinik — elaw, elurõõmus, tuline, kergemeelne, kuid usaldatav, ärritatav, 2) kolleerik — tormiline, sapiline, kättemaksuhimuline; 3) flegmaatik — külmawereline, tundetu, hooletu, laisk ja 4) melankoolik — raskemeelne, kirmameelne, rõhutud. Kuigi pärimuse järele kanname oma hinges iseloomu, mis ei jarnane suurele Meistrile, kuigi oleme „wiha lapsed“ (Ew. 2, 3.), siiski võime „endast pealt ära heita endise elu poolest wanainimese, keda rikutakse pettuse himude läbi ja võime uueks saada oma meele waimus.“ (Ew. 4, 22, 23). Inimene uuendatud, reformeeritud hinges, südametunnistuse puhstuses, kannab wilja, mida Paulus Galatia kirjas 5, 22. kirjeldab.

Wäline inimene.

S i n u i h u. Ta on Pühawaimu tempel. (1. Kor. 3, 16, 17). Ta on imeliselt valmistatud. Ta on suur meistriteos! (Paul 139, 4). Kuid ta on langenud maailmas rikutud. Kuidas teda reformeerida? Thurawimise teel. See on puhstuses, loomulikkuses, ilma kosmeetiliste lisandusteta. Siinjuures ei pea eitatama tarwilikke hügieenilisi abinõusid, kuid mõtlen neid „kosmeetilisi lisandusi“, mis oma „juurelisandustega“ ja „mahawõtmistega“ liiga sagedasti teisi ja weel enam iseennast petawad ja iseloomu arenemiseks wähe kaasa aitawad, mis ehk seespidi luiega täidetud karika ainult wäljaspoolt nägusaks teewad.

R i i e t u s. Mitte ammu palus Kölni peapiiskop katoliku kirikust pühapäewal lahkuda daame, kelle riietus filmatorfaw ja liiga wäljakutsuw oli. Milleks meie riietume? Jhu kätteks ja hoidmiseks. Misugune peab riietus olema? Hügieeniline, maitserikkas, mitte filmatorfaw.

Kõlbmatu riietus ja wäljakutsuw mood arendab kõlbmatust ja prostitutsiooni tänapäewases maailmas. Nastaid 15—20 tagasi riietusid „pooletilma daamid“ nii kuidas tänapäew enamus. See ei kõnele edust kunsti ega moraali kasuks!

P ü h i t j e t u d, reformeeritud noor neiu riietub kainelt ja puhstalt. Tema esinemine ei ole

wäljakutsuw, waid mõjum, aupakk ja ilus. Samuti ei pea mõtlema reformeeritud noormees ainult oma krawati ja ilikonna peale, sest kui noor inimene ainult jeda on, mida temast õmbleja ja rätsep on teinud, siis on ta weel väga kahetluswäärne. Noor inimene tungigu kõrgemale, jümenegu rohkem tõijesse elureformi, siis teab ta ka kuidas elada.

T o i t. Reformeeritud ihu tarwitab ainult seda, mis on puhas ja toitew. Ta hindab kasinust ja hoidub alkoholist.

T ö ö j a r a h u. „Suus päewa pead ja tööd tegema ja kõik oma tegemisi tegema, aga seitsemes päew on hingamispäew“. Kes ei tee tööd, ei pea ka sööma ja puhkama. Töötada on osa Jumala iseloomust ja see on reformeeritud inimese rõõm. Hingamispäewa rahu wiib taewale, Loojale, liigemale...

R a h a ja selle tarvitamine. Reformeeritud inimene tarwitab raha oma ülalpidamiseks, ja ei mitte asjataks raiskamiseks. Oma wõimalust mööda ta kogub raha läbi sõpru, mitte neid, kes raha armastades lugu peawad sellepärast, et nende arweid tajuda, waid neid sõpru, kes talle eelolewaks Jumala riigis esinewad — ta annetab misjonile...

A b i e l l u m i n e. Reformeeritud inimene wõtab abiellumisel järgmisi asjaolusid arwesse: 1) usulinnawaade, 2) tõeline armastus ja ei mitte ainult tunded, 3) ta kaalub mõistujega armastuse üles, 4) materjaalne olukord ja wõimalused, 5) iseloom, 6) wanadus ja 7) terwis.

K o g u d u s. Lõpuks jellest, kui reformeeritud inimese kodust. Kogudus on talle kõik. Sest ilma koguduseta, jeltskonnata ei saa keegi elada. Inimrõõmustuseks on loodud igasuguseid jeltskondi, kuid kindlam neist on kogudus. Suudab kogudus jiduda waimu, hinge ja ihu, siis leidub jääl kõike igatsetawat.

Jumala kogudus kujutab ihu. Kristus pea, meie liikmed! Kui imeline pilt! Oled elureformi — uuestijünni — läbi elanud, siis ei saa ihust lahkus elada, waid suurim soow on, oja wõtta kõigist ihu eluilmantustist — koguduse tegevustest.

Kuidas saada elureformist oja?

„Kes teie olete uuesti jündinud ei mitte kaduwast, waid hukkaminemata seemnest elawa Jumala sõna läbi, mis ka igawesti jääb. Siis tehke puhstaks oma hinges tõe sõna wastu wõtmisesse waimu läbi.“ 1. Peetr. 1, 23, 22.

„Pühitje neid oma tõe sees!“ Joh. 17, 17.

„Mis lihast jündinud on liha, mis waimust jündinud, see on waim. Krapane imeks, et ma sulle olen ütelnud: Teie peate ülewalt jündima.“ Joh. 3, 6, 7.

— Uusjünd on tõeline elureform.

Tervis, kasinus.

Bean ma suitsetama?

Meie näeme iga päew, et suitsetamine on paljudele täiesti tungiw vajadus. Sõjas nuretsenud sõdurid palja rohke suitsetamisega rahuldamise, kui toidunälja rahuldamise eest, ja suitsetavad hädaforral isegi saublaid ja puulehti. Mehed seisid sõja ajal tundide kaupa talvel väljas, tormis, külmas ja fajus tubakakaupluste ees, et osta karbi sigarette. Muidu armastusväärsed inimesed pole rahuldatud, kui on waigistamata nende tubakanälga. Paljud suitsetajad loobuvad kõrgematest waimsetest lõbudest, kontsertidest, ettekannetest ja kogumistest, kus on keelatud suitsetamine. Suitsetamine on lewinnud üle kogu maailma ja seda mitte palju enam kui saja aasta jooksul. Inimesed, kes elafid enne tubaka tarvitamise hõbetoomist ja paljud mitte suitsetajad, kellede hulka kuulub suurem enamus naiti ja lapsi, ei tunne seda tungiwat vajadust, nad ei tunne selleks mingit tungi.

Kas tubakasuitsetamine on terwile kahjulik?

Seda küsimust eitatakse suitsetajate poolt samuti nagu küsimust, kas on kahjulik alkoholi tarvitamine, näidates paljudele meestele, kes waatamata tugewale suitsetamisele ja „nõõdukale“ joomisele on saawutanud „kõrge ea“. Paljud uurijad on teinud kindlaks aastate pikkufe tähelepannu alusel, et jamaased juhud tabawad ifka jamaaseid mehi, kes elafid üldiselt terwishoiuliselt, tegid palju liigutusi heas õhus ja olid pärinud oma wanematelt ja esivanematelt terwed elundid ja tugewad närwid. Nad oleksid aga ka kui mitte suitsetajad saawutanud kaugeft kõrgema wanaduse ja hoidunud alal kõrgema tehalise ja waimse jõu ja kõige pealt oleksid nad jaganud kõrgemal seiswaid järeltulijaid; sest samuti nagu alkoholi mürk, rikuvad tubaka terawad mürgid kõrgemal määral üldiselt õrnu eluidurakke ja sellega lapsi ja lapselapsi. Arwukad tähendusrikkad arwlikud ja füsioloogilised uurijad, nagu eriti üliksoli professorid on waadelnud aastakümneid tubaka tarvitamise mõju paljude tuhandete suitsetajate kehadele ja suitsu läbi rikunud mitte suitsetajaid ja on üksmeelselt teinud kindlaks järgnewad kahjulikud mõjud:

Tubak hõõrdab ühte kangemat mürgi — nikotiini, — mille ühest tilgast jatkub tugewa inimese surmanisefks. Peaaegu weel halwem on sõehape. Need mõlemad mürgid, samuti ka süsihape ja tugew tolm leiduwad ka tubakasuitsus ja teewad kahju ka mitte suitsetajatele. Sagedane ja tihti tugew kogu närwikawa, eriti aga peenemate, tähtsamate aju ja selgrooüdi närwite ärritamine nõrgendab neid ifka

enam ja enam. Nende närwite terwile põhjenuwad aga ka meie waimlised jõud, nagu mõtte-, mälu- ja tahtejõud ja ka tähelepannu terawus, sest sealt juhatakse meeleeelundite poolt wälismaailmast piütud ärritused ja muudetakse ümber ettekujutuses. Mürk tungib kõigisse rakkudesse, samuti ka närmetesse, mis valmistawad toitu närwite (hormonid). Tubakatarvitamine on paljude murijate waate järele peajüüdlane meieaja kiiresti kasvawas närwilikkuses, samuti ka kahanevas arenemises ja mis esineb suuremal määral just neis maades, mis näitawad kõige suuremat tubakatarvitamist. On tehtud kindlaks, et tugevasti juurenemat halba we-rejoonte lubjastumise haigust joodustatakse juurel

määral suitsetamise läbi. Süda nõrgendatakse ja moonutatakse; nagu on olemas joodikusüda, on olemas ka tubakasüda. Rikutakse üldiselt nii tähtsat seedimist, sest suitsetamise läbi põhjustatakse hui ja maoseinte küljenäärmeid kestwale ülitarwiliste seedimisfermentide: nõristumisele. Armastatud „seedimisfigar“ on halb enesepetmine. Peale peaju ja aistumistunnete ettekujutusteks ümbermoodustamise jõu rikub ta otsekohe nägemise (silmi), haistumise ja maitsemismeeli. Paljudel juhtudel on tulnud efile ifegi pimedaks jäämine. Suitsetaja ei oma enam haistumisorgane, et tunda toitude, eriti aga wärskte puuwilja maitset; ta on sellepärast wähenem kaitstud rikenenud toitude ja mürgitatud ainete wastuwõtmise eest. Limanahku ärritatakse keftwast ja nad on enam wastuwõtlikud katarridele. Suustahuse torud, kurgutipp ja õhutorudeharuifid

ärritatakse ja nõrgendatakse. Edasi on eriti kahjulik suitsetamise mõju, mis võtab werelt ülitähtsa lubja, mille tagajärjeks on terve arv halbtuhi. Male ülikoolis 3½ aasta jookjul umbes 2000 üliõpilase ja õpilase juures tähele pandud waatlustel tehti kindlaks, et suitsetajate juures rinnaimbermõõdu suurenemine oli $\frac{1}{10}$ ja hingamisjõud poole võrra vähem kui mittesuitsetajate juures.

Criti kahjulik on see suitsetamise tagajärg, et juurel määral tolmatakse ja mürgitatakse suitju läbi tähtsaim elutarwe — hingamisõhk. Selleläbi ei tehta kahju mitte ainult suitsetajale enesele, waid ka kõigile teistele temaga sama ruumi jagawatele isikutele; perekonna eluruumides abikaasale ja lastele, jagedasti isegi inikutele, kes eriti tugewasti kannatamad selle all, biiroodes — teenistusesolijatele. **Hoolimatus** on sundida teisi inimesi hingama jisse tubaka-suitju. Tugewad mürgid ja tubakasuitju kange tolm tungiwad hingamise läbi kopsu ja seal were kaudu kogu kehasse. Uus weri selle asemel, et puhastada end kopsus, mürgitatakse seal weel enam.

Õhk tubakakauplustes ja wabrikutes on üldiselt väga kahjulik, isegi siis, kui seal ei suitsetata. Töölised tubakawabrikutes, eriti naistöölised, langewad suuremalt jaolt osaks tiisikusele. Nad jurewad hoopis warakult. Suitsetaja on takistatud juusolewa piibu, sigari või sigareti läbi sügawasti hingamist, mis on tungiwalt tarwilik.

Terwisliste ja waimsete kahjude juurde tulewad weel väga tähtsad otjekohesed majanduslikud kahjud, peale kaudsete — tööjõu ja lõbu nõrgendamise ning tööks wõimelise aja lühendamise läbi.

Kes suitsetab, teeb end kaassüüdlaseks selles mõttes raiskamises ja annab oma eeskju läbi teistele põhjust jälgida temale.

Toitluswaated aegade wahetusel.

Igal ajal on oma tunnusmärk. Müüid kuuldaske palju ja isegi väga palju witaamiinidest. Mood ei walitse ainult riidetumese ala, waid ka paljudel teistel aladel, nähtawasti ka toitlusõpetuse alal. Ükski inimene ei wõi wastu seista täiendusainete ehk witaamiinide tähtsusele ja tähendusele inimese terwiseks. Täiesti wale on aga hinnata toidu wäärtust ainult witaamiinide sisaldawuse järele, pealegi on meie teadmised ifka weel väga puudulikud witaamiinide olemuse üle.

Lasate eest olid „moes“ toitesoolad. Polnud peaaegu mingit asja, mida kõige soojemalt poleks soowitatud tema „toitesoolade-sisaldawuse“ tõttu nii terwetele kui ka haigetele inimestele. Lõua ääres wõis näha üliagaraid toitesoolade õpetuse jüngerid, kes noaotfatäite wiisi wõtsid taldriku kõrwale pandud toosist toidus puuduwaid toitesoole. Müüid kuuldaske weel wähe toitesoolade üle.

Weel laugemas minewikus oli moes munawalge. Keha tõelised jõud ja mahlad pidid tekkima

munawalge tarwitamise läbi. Iga oma terwise eest hoolitsew inimene nägi waewa, et kõige kiiremini tarwitada võimalikult palju munawalget sisaldawat toitu. Sihafööjail oli hea põhjus süüa peawas kolm korda liha, et hoiduda organismi ähwardawast jõududelangusest. Taimetoitlased aga otstsid munawalget pähhlipreparaatide, kaunwiljade, munade ja juustu rohkest söömiseft. Wahepeal on õpetanud aga aeg, et munawalge pole fiiski arwatud jõududeannetaja. Nii mõnedki on pidanud kannatama üliirikaliku munawalgetoidu tagajärjel terwiserikkeid. Praegu teab peaaegu igüks, et organism tarwitab igapäewases toidus wõrdlemisi wähe munawalget.

Toitlusõpetus ütleb meile, et inimene tarwitab munawalget, raswa, süsivesikuid, toitesoole, mett ja witaamine. Igüks neist on wajalik meie organismile. Wale on rääkida ühest või teigest aineft kui ükfinda mõõduandwast terwisjale. Mõistlikud toitluse õpetlased on toonitanud alguseft jaadik, et inimene peaks tarwitama enamuses süsivesinikurikast toitu. Praegusaegne nõue — tarwitada enam tooresaineid — on joodne eelmisele nõudele, olgugi, et paljud tarwitawad praegu tooresttoitu witaamiinide pärast. Selguse pärast peaks ütlema taimedetooresttoitu või taimede-wärsketoitu. Witaamin B on antineuriitiline (ergupõletiku wastane). Tema puudumine toidus mõjutab beriberi haigust, nii siis ergupõletikku. Witaamin C on antiskorbuutne, tema puudumine mõjutab skorbuuti.

Witaamiinipuudus-haigusel ei tarwitse tulla ühe korraga, waid nad wõiwad areneda aegamööda. Nii wõib praegu olla mõnigi inimene, kellel pole beriberi haigust või selgesti wäljendatud skorbuutihäda, kuid selle peale waatamata on nad teel, et nende juures wõiwad tulla ilmsiks eelnimetatud või teised witaamiinipuudus-haigusel. Wäga paljud inimesed on ilma, et nad teawad, teatawal määral puudushaiguste eelastmel. Tuntud kewadwäsimus, mis harilikult tuleb esile märtsist kuni maikuni, pidawat põhjenema witaamiinipuudusel. Isegi nende toitewahendite tarwitamise juures, mis on tuntud rikkaliku witaamiinide sisaldawuse poolest, tuleb esile kewadwäsimus. See seletub selleläbi, et nimetatud ajal suuremalt jaolt puuduwad witaamiinirikkad toitewahendid. Sumekuude tooted muuretsewad meile enamjao witaamine. See on tõendus päikesewalguse tähendusele selle juures.

Müüid jõuab kätte joodne aastaaeg. Peawad kaduma werewasesed, kahwatud põsed ja alatoidetud nahk, esile peab tulema söögijõu ja kehakaalu juurdewõtt, kaotatama peab wäsimus, lõhnus ja energiapuudus. Kõige suuremaks kasuks selle juures on korrapärane, mõistlik ja terve eluviis. Selle juure kuuluwad õhu- ja päikesewannid, liigutused värskes, wabas õhus, nagu jalutuskäigud, jooksmine, ratsutamine, jalgrattasõit, mägedesse ronimine, ujumine ja waheldusriika ja terve toidu tar-

vitamine. Puuvili, aiavili, teraviljasöögid, pählid ja piim mitmesugusel kujul moodustavad soodsa jama toidu. Nemad sisaldavad kõiki aineid, mida inimene tarvitab elamiseks. Ja siis — mõõdukus kõigis asjus! Enamjagu inimest on haigestunud mitte selle pärast, et nad on söönud liig vähe, vaid liig rohke söömise tagajärjel.

D. C. Meyer.

Keeliva terwise alus.

Puhas veri on esimene tingimus keelivaks terwiseks. Vere läbi luuakse, uuendatakse ja hoitakse keha alal. On veri kehas heas seisukorras, on terwed ka kõik keha osad. Vere seisukorda tuntakse keha seisukorrast. Vistritud näos, kaetud keel, jooksjä, sühkruhaigus, keharasvumine jne. on kõik mittepuhta vere tunnemärgid. Sga kroonilise haiguse põhjust võib otsida valest vereisegust.

Walged wereliblead, mida on ihes weretilgas 7000, on tibatillukesed, mis ei ringle werewooluga, vaid näivad tegewat iseseiswaid liigutusi. Nad otswad üles kehasse tunginud idud ja näitawad imestustäratamat leidlikkust selles, et nad kogunewad kehas suurel arwul sinna, kus peab häwitatama idusid. Et veri võiks tagajärjekalt wabastada keha idudest, on esimeseks tingimuseks, et ta oleks selge ja puhas. Kui veri on terve, on need wererakud ka jõulised ja tegewad. Kaotab veri oma jõu, siis kannatawad selle all kohe rakud ja meie paneme tähele nende keha kaitsmise jõu kaotust. Niipea kui nahk kaotab oma wastupanujõu, ilmuvad wistritud, efseemid, kestendused ja teised naha ja limanaha haigused. Minakatarrid, kurgu- ja mandlipõletikud, suupaised ja hammaste lagunemine näitawad limanaha wastupanupuudust idude surmamiseks. Mao- ja maksakatarri juures on samasugused põhjused.

Maks on üks tähtsamaid idusurmawaid elundeid; ta kogub idud werest, häwitab nad ja saadab sapiga välja. Kui maks ei surma neid idusid, kogunewad nad sapipõide, ja kujundawad pärast sapikivid. Selle läbi ärritatakse sapipõit ja tekib põletik, mil limanahk eristab ülemäärast flooresteriini. See on waigutaoline, lahustamatu keha, millest kujunewad sapikivid. Need ärritawad sapipõit uuesti ja selleläbi jääb haigus püsima. On aga veri terve, nagu ta peaks olema, surmatakse idud maksaks ja nad ei wõi kujundada sapikive.

Kogu keha hukkub, kui ta kaotab idude surmamisjõu. Rõige kindlam rawi kõigi nende haiguste vastu seisab keha wastupanujõu tõstmises. Kroonilist haiget ei wõi wabastada tema hädaist ilma tema keha elujõu parandamiseta. Ta peab tegema läbi kehalise muutuse, ta peab ehitatama üles uuesti tema were täielise uuendamise läbi. Kroonilisest haigusest wabanemise võimalus põhjeneb uue were

kujundamise võimalusel. Parandatakse werd, siis ehitab ta keha üles päew-päewalt itka enam ja enam. Nii kuudas eemaldatakse tarvitatud aineosad ja uuendatakse ainetest. See kude on wastupanuwõimelisem, jellel on parem elujõud ja wõidak seniini olnud haigused.

Puhast werd võib kujundada ainult puhta toidu läbi. Sealihast, maksaworstist ja austritest ei wõi kujundada puhast werd, sest need ained pole puhtad, samuti ei wõi puhas veri tekkida mõnest lihatoidust, sest need tulewad feisest käest.

Minuke wiis saawutada jõulist wastupanujõudu, nagu omab seda terve inimene, on harjutada end igapäew. Kes on walmistanud end ette auhinna wõitmiseks, seda ei takistata iialgi külmetuse, kopuspõletiku wõi muude jellesarnastega. Ta on wastupanuwõimeline igasuguste idude vastu ja võiks saawutada kõrge wanaduse ijege siis, kui ta mahetpidamata hoiaks end wõitluswalmina. Ürimees siiski ei pea tarwilikuks enda wõitluswalmina hoidmist; ta istub rahulikult oma töö juures ja lajeb hukkuda oma masina — oma keha ja imestab, kui see ei tööta hästi. Ta võiks samahästi imestuda, kui ta ei saa mängida häälestäraolewal flameril, wõi miiks ta ei wõi kirjutada iialgi puhastatud ja õlitatud kirjutusmasinal, wõi miiks ei taha töötada roostetanud ja määrdunud õmblusmasin. Znimlik keha häwineb samuti nagu iga teine masin, mida ei käsitata õieti. Ürimees ei pane palju tähele oma masinat, töötab sellega rahulikult edasi, rohkendab oma liikumata warandust ja pangakapitali. Regajalt tunneb ta end täiesti wapustatuna; ta läheb arsti juurde ja ootab, et teda seatakse jälle täielikult jalule mõne tilga arstirohu läbi.

Terwist, jõudu ei saa koguda pudelitesse ja sel wiisil määrata. Znimese rawimine nõuab sama jõudu kui inimese loomine. Meie peame tarvitama puhast toitu ja ehitama end üles terwete ainetega; peame elama terwisepäraselt ja äratama üles laisku elujõude kehas. See sünnib massaashi, elektri, kehaliste liigutuste, weerawimise jne. läbi.

Kehaline liigutus teeb kehale sama mis kalju weewoolule. Ojake jookseb wulisedes kaljult alla, hüppab õhus kiwilt kiwile, puruneb jälle uuesti tibatillukesteks piiskadeks ja keemaks wahuks, seatakse sel wiisil märske õhu ja päikesewalguse kätte ja wesi puhastub ja muutub selgeks nagu kristall. Drus wõi aafal kujundab wesi tiigi. Seisab wagufalt, kattub roheline kõntfaga ja temas hakkawad elama putukad. Mõned inimesed jõuawad samasse olukorda kui see tiik ja imestawad, miiks nende ajus krooksuwad konnad ja miiks ei laula enam linnud. Leidub inimene samases olukorras, peab wõetama ette tema elus põhjalik muudatus. Ta peab algama sellega, et saada kõigisse keha rakkudesse ja kudedesse uut elujõudu ja uut werd.

Dr. J. G. R.

Kevade ootel.

Jälle mil õitsevad õied?
 Jälle mil laulavad linnud? —
 Millal õrn kevade jõuad?
 Kõikjal sulatad lume ning jää,
 Mil ju loodus on hurmavalt hää.

Siis meil' jää

Eks sulgi inime tundub,
 Süda kuiv tugevast tuksub
 Kevadelõhnu kui liigub! —
 Ka hingele aeg annab võlu,
 Ning päikeseküllast uut elu

Ja ilu.

Südames siiski suur mul hirm,
 Sest kiiresti lähenev rõõm
 Minule on häämmastav lõõm:
 Ka kevad kaob aegade uutu! —
 Valus sind jumalaga jätta

Nii ruutu!

Kevadeilu, sa niivõrd
 Täita ei või igatsusmerd
 Et kustuks mu lootustekuld. —
 Aegu siit näen, pole mil vilu
 Kui jäädavalt omane ~ elu

Ja ilu.
P. A.

„Meie Aeg“

massab:

aastas Kr. 2.— 1/2 aastast Kr. 1.20

Ukfit nr. 20 fenti. —::— Broovint. maksuta.

Raadioloengud

Tartu ringhäälingus, kaks korda kuus, pühapäevil kell 5 p. l.

Järjeforralised loengud on 26. aprillil, 10. ja 24. mail. Rõneleb jutlustaja **Ed. Mägi**.

Wäljaandja: **S. P. Adw. K. Eesti Liit**. Tellimised kui ka rahasaadetused saata **Mary Saks'ale**, Merepuiestee nr. 14-a, Tallinnas.

Wastutaw toimetaja: **M. Bärengrub**, Merepuiestee nr. 14-a, Tallinnas. Abitoimetaja: **E. Mägi**.